

Ionuț Hens

Clerul român în timpul Primului Război Mondial

**Editura online
"SEMĂNĂTORUL TISMANA"
August 2012**

Cuprins

Cuprins.....	3
1. Primul Război Mondial : prezentare, cauze și urmări.....	4
2. Poziția României în timpul Primului Război Mondial.....	7
3. Preoțimea românească în timpul Primul Război Mondial.....	8
3.1. Preoțimea românească din Transilvania, în timpul Primului Război Mondial.....	11
4. Confiscarea bunurilor bisericesti în timpul Primului Război Mondial.....	12

Clerul român în timpul Primului Război Mondial

1. Primul Război Mondial : prezentare, cauze și urmări

Perioada ce a marcat începutul secolului al XX-lea a adus o stare de neliniște. Era o perioadă care aștepta o schimbare, se pregătea pentru asemenea evenimente, se simțea o dorință de schimbare, de preluare a puterii și control asupra multor teritorii. Soluția pentru aceste probleme își găsea locul doar în declanșarea războiului.

Marile puteri din Europa, " urmăreau acoperirea unor sfere de influențe, lărgirea piețelor de desfacere a mărfurilor și întâietatea în lume". ¹

Atentatul de la Sarajevo, din Bosnia, din data de 28 iunie 1914², a fost un prilej nimerit de împlinire al acestor idei imperialiste și care a dus la declanșarea și izbucnirea Primului Război Mondial la data de 15 iulie 1914. La data de 28 iunie 1914, arhiducele Franz Ferdinand, prințul moștenitor al Imperiului Austro-Ungar și soția sa, Sofia de Hohenberg, au mers în Bosnia cu ocazia manevrelor de vară ale armatei austro-ungare, pe timpul desfășurării ceremoniei de primire ce a avut loc la primăria orașului Sarajevo. Aceștia au fost asasinați de către un student sârb. Evenimentul a " surprins" cercurile guvernamentale austro-ungare care și-au "pierdut capul", cu toate că familia imperială nu a fost prea " emoționată " din cauza lipsei de simpatie pentru concepțiile liberale ale moștenitorului la coroana imperială. De aceea, a rămas un mister că autoritățile

¹ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 554

² Ibidem, p. 555

militare, cât și cele administrative din Sarajevo nu au luat nicio măsură pentru a evita asasinatul.

Astfel, prin acest pretext al asasinatului de la Sarajevo, dar mai ales competiția economică declanșată în ultimele decenii ale secolului al XX-lea a modificat ierarhia europeană și mondială. În Europa, Germania ocupă primul loc prin masive investiții industriale care erau orientate spre ramurile de vârf (chimie, metalurgie, electrotehnică). O politică abilă a prețurilor, calitatea produselor și agresivitatea promovării mărfurilor asigură succesul comerțului german.

SUA, ocupă locul I în ierarhia economică mondială. La începutul secolului al XX-lea, Marea Britanie, Franța și Rusia dețineau cele mai bogate, întinse și populate colonii, iar Marea Britanie și SUA stăpâneau principalele puncte strategice pe glob.

Japonia acționa cu tenacitate, în zona Oceanului Pacific, iar constituirea târzie a Germaniei și Italiei ca state naționale și consolidarea regimului lor politic au amânat participarea acestora la competiția colonială.

Contradicțiile produse în domeniul economic și colonial, al instaurării sferelor de influență au accelerat pregătirile militare și dezvoltarea industriei de război.

Interesul național era invocat fie pentru obținerea sau menținerea statului de mare putere, fie pentru promovarea intereselor pannaționale. Statele mici sau statele aflate sub stăpânirea străină acționau pentru întregirea națională sau acordarea independenței statale. Alianțele politico-militare au fost următoarele : *Tripla Alianță* (Puterile Centrale- Germania, Imperiul Austro- Ungar, Imperiul Otoman, Bulgaria) și *Tripla Înțelegerere* (Antanta- Franța, Imperiul Britanic, Imperiul Rus).

Atentatului de la Sarajevo s-au mai adăugat declarațiile de război ale Germaniei adresate Rusiei și apoi Franței care au determinat începutul operațiunilor militare. Inițiativa militară a aparținut comandamentului german care pregătise încă din anul 1905 un plan ce prevedea un atac prin surprindere,

prin Belgia spre Paris cu mari efective care să oblige Franța să iasă din război în 5-6 săptămâni. Între anii 1914-1917 au intrat pe rând în război, alte multe state. Deși a început ca un război continental, acesta s-a schimbat într-unul mondial, care s-a purtat pe apă, pe uscat și prin aer, din vestul Europei până în Oceanul Pacific și din Caucaz până în estul Africii. În primele zile, Puterile Centrale au fost avantajate de tactica folosită, atacul prin surprindere. Replica Antantei a fost dată la Marna, unde forțe aproape egale s-au înfruntat și ofensiva germană a fost oprită.

Pe frontal din Balcani, trupele sârbe au respins primele atacuri austro-ungare, însă intrarea Bulgariei în anul 1915 în război a obligat armata sârbă să se retragă. Anul 1916 a demonstrat raportul echilibrat între cele două tabere care s-au dovedit capabile să organizeze acțiuni offensive de proporții. Începutul anului 1917 arăta că Germania dispunea încă de multe resurse și mari capacități offensive. SUA intră în război în aprilie 1917 datorită faptului că i-au fost atacate navele marine, până atunci fiind neutră, dar din acel moment declară război Triplei Alianțe. Antanta se află în dificultate, i se alătură un mare aliat, SUA, dar pierde unul la fel de mare, Rusia.

De la sfârșitul lui septembrie până la începutul lui noiembrie, Bulgaria, Imperiul Otoman și Austro-Ungaria, aliații Germaniei capitulează. Delegația germană a semnat armistițiul de pace la 11 noiembrie 1918, la Compeigne.

Bilanțul războiului este unul tragic : 10 milioane soldați morți, 3 milioane soldați dispăruți, 13 milioane civili morți și 22 milioane răniți.³ Războiul a afectat viața pe toate planurile, de la cel material până la cel psihic. Cei care au trăit la o vârstă a deplinei înțelegeri evenimentele Primului Război Mondial, ale anilor săi anteriori și imediat următori, comunicau celor mai tineri un sentiment elegiac, ce ne pare a avea valoare de concluzie istorică : “ *după acest război lumea n-a mai fost ca mai înainte !...*”

³ Prof. Univ Dr. Ioan-Aurel Pop, *Manual pentru clasa a X-a*, Editura Dacia, 2005, p. 79

2. Poziția României în timpul Primului Război Mondial

România avea un tratat secret de alianță cu Puterile Centrale, încheiat în anul 1883, dar cu toate acestea a hotărât la 3 august 1914 să păstreze neutralitatea armată. Fiind cuprinsă de vârtoarea acestei perioade a schimbărilor și a consolidării statului fiecărei țări, România avea și ea o dorință : să se unească sub patria mamă, ceea ce s-a realizat la finele războiului, în anul 1918.

Cu toate că la începutul războiului România și-a declarat neutralitatea, sub presiunea " forțelor patriotice românești", care cereau intrarea în război pentru eliberarea românilor transilvăneni. În urma acestor presiuni, conducătorii țării au ajuns la încheierea la data de 4/17 august, a unui tratat de alianță și a unei Convenții militare între România și Antanta, în care se prevedeau pe lângă obligațiile cu caracter militar și linia viitoarelor granițe ale României și garantarea drepturilor țării noastre de a participa la conferința de pace alături de aliați. Realizarea marelui vis al maselor populare și a conducerii țării, înfăptuirea statului național român, trebuia câștigat prin jertfă și martiriu.

În data de 15/28 august, România a intrat în război împotriva Puterilor Centrale, iar după câteva zile, armata română pătrunzând în Transilvania, a eliberat orașele : Brașov, Sfântul Gheorghe, Miercurea Ciuc, Orșova. Armata română a acoperit linia de-a lungul sudului Carpaților și granița Dunării. La scurtă vreme, dotarea deosebită a armatei germane, numărul mare al militarilor germani și presiunea bulgară la Dunăre și Dobrogea, au făcut ca armata română să se retragă în Moldova lăsând descoperite cuceririle din Transilvania. După refacerea armatei române, aici contribuind și ajutorul aliaților, aceasta a făcut acte de eroism pe câmpurile de bătălie de la Mărăști, Mărășești și Oituz, precum și în alte

localități din Moldova până la victoria finală, ce au intrat în istoria neamului omenesc.⁴

3. Preoțimea românească în timpul Primul Război Mondial

Înainte de intrarea României în război, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a numit pe preotul Constantin Nazarie, cadru didactic la Facultatea de Teologie din cadrul Universității București, protopop pentru preoții militari, precum și pentru cei mobilizați în armată. A organizat pregătiri cu preoții în caz de război prin intermediul unor conferințe. În acest război, au slujit ca preoți militari (confesori) aproximativ 250 preoți ortodocși. Unii dintre acești preoți și-au jertfit viața pe câmpurile de luptă, amintindu-i pe câțiva dintre aceștia : preotul Ștefan Ionescu- Cazacu, din Piatra Olt (căzut în luptele de la Mărășești), preotul Nicolae Armășescu (Regimentul 2 Vânători), preotul Nicolae Furnică, din Urziceni-Ialomița, a luptat la Turtucaia. Alți preoți au fost răniți în timpul luptelor, amintind pe câțiva dintre aceștia : preotul I. Grigorescu, preotul Gheorghe Pasat, mai târziu devenind duhovnic al Seminarului Ortodox din Cluj, soldatul Ștefan Ciopron, mai târziu, episcop al Armatei și apoi al Eparhiei Romanului și Hușilor.

Un caz impresionant este al tânărului preot Constantin Păunescu din Radomirești-Olt, împușcat fără nicio vină, la Drăgășani, în prezența soției, a copiilor și a tatălui la 21 februarie 1917, după ce i se săpase groapa în prezența sa. În închisoare și-a scris un impresionant testament în care își exprima ultimele dorințe către soție, care a făcut șase luni închisoare. Iar doi dintre cei trei copii au pierit de mici.⁵ Sute de preoți au fost bătuți, anchetați, jefuiți, alungați din parohii.

⁴ Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru Moraru, op. cit., p. 555

⁵⁵Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. III*, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 318

Alți preoți au avut o altă soartă, fiind luați prizonieri și deportați în Bulgaria sau Germania și anume : preotul Ioan Florescu-Dâmbovița (profesor de religie și duhovnic al Facultății de Teologie din București), internat în lagărul din Kâdjali (Bulgaria, aproape 2 ani), preotul Vasile Ionescu din Groșerea-Gorj, în lagărul din Turkel-Germania, preot Gheorghe Jugureanu din Mizil, în Straslund- Germania, preotul Emanuil Mărculescu din Corabia în Lamsdorf- Germania, precum și mulți preoți sau anumiți călugări de la Mănăstirea Cocoș (Dobrogea) au fost deportați în Bulgaria sau în Germania : preotul Dumitru Danielescu, din Gemenele-Brăila, preotul Atanasie Popescu, din Agighiol, preotul Marin Popescu, din Telița și multi alții.⁶ Au fost câțiva preoți ortodocși din Transilvania, care s-au retras cu armatele române peste Carpați și au slujit ca preoți militari : preotul Ioan Nanu, din Râșnov-Brașov, preotul Andrei Gâlea, din Turnu Roșu, Sibiu, preotul Ilarie Reit, din Turda și alții.

O altă categorie în care s-au implicat slujitorii Bisericii a fost cea de ostenitori ai serviciilor sanitare ale Armatei române. Unii dintre ei au primit misiuni de confesori militari în diferite spitale din țară pentru a îngriji răniții din război, aici îi amintesc pe câțiva dintre cei care au participat la aceste servicii : preot Nicolae Provinceanu, județul Constanța, preot Ilie Niculescu, jud. Vâlcea, preotul Gheorghe Enescu, din Transilvania, preotul Ilie Câmpianu, administrator la Spitalul din Târgul Neamț și mulți alții. Conform unui tabel înaintat de Serviciul religios al armatei române Centrului Mitropolitan Iași, la sfârșitul anului 1917, s-au ostenit ca preoți militari (confesori) în anumite Unități militare din țară aproximativ 173 de clerici.⁷ În afară de preoți, au fost și cântăreți bisericești mobilizați, 27 de la oraș și 67 de la sate, majoritatea jertfindu-se pe câmpurile de luptă.

Chiar înaintea începerea războiului, au fost călugări și călugărițe din diferite mănăstiri din Moldova care au făcut pregătire pentru serviciile Societății, „Crucea Roșie”, li s-a dat și anumite instruiri cu privire la modul lor de acțiune pe

⁶ Pr. Prof. Univ . Dr. Alexandru Moraru, *op. cit.*, p. 557

⁷ Ibidem, p. 559

câmpurile de luptă. În multe mănăstiri au fost amenajate orfelinate și spitale, pentru cei în suferință, un mare rol avându-l mitropolitul Pimen al Moldovei. Mitropolitul Pimen a stăruit pentru pregătirea sanitară a peste 200 de călugări și călugărițe care au lucrat cu abnegație la îngrijirea bolnavilor și a răniților. Șeful Misiunii călugărilor infirmieri era arhimandritul Teoctist Stupcanu. Aceia care erau hirotoniți funcționau și în calitate de confesori ai spitalelor respective. Mai mulți călugări și călugărițe s-au îmbolnăvit și au murit la datorie.

În mănăstirile Bistrița, Râșca și Slatina au fost organizate spitale și orfelinate care au fost întreținute cu alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, așternuturi la care au lucrat ca infirmieri sau îngrijitori diferiți călugări. În afara granițelor, la Odesa, funcționa ca preot-confesor, pentru soldații români, arhimandritul Valerie Moglan, ajuns mai târziu vicar la Arhiepiscopia Iașilor.

Toți preoții militari și-au făcut din plin datoria pe câmpurile de luptă, fiind apreciați de comandanții armatei noastre, foarte mulți decorați sau avansați. În "Monitorul Oficial" (nr.96/1918), despre protosinghelul Iustin Șerbănescu de la Cernica se scria următorul lucru : „ *a luat parte la toate luptele, mergând cu sfânta cruce în mână în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua de 2 octombrie 1916, văzând că regimentul Feldioara a pierdut în lupte aproape toți ofițerii și comandantul căzuse rănit pe muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp și luptând ca un erou o zi și o noapte, a respins pe inamic până la muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de pe muntele Dihamului, a condus un batalion de soldați, iar la 17 noiembrie 1916 fiind pentru a doua oară rănit pe Muntele Sorica, în timpul unui atac al Azugei, a refuzat evacuarea, pentru a nu se despărți de vitejii regimentului.*”⁸

Unul din generalii români scria despre preotul Ioan Gheorghiu din Sulina că „*se ducea la datorie sub ploaia de gloanțe*”.⁹

Un alt exemplu este preotul Cicerone Iordăchescu, din Iași, mai târziu profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, despre care un ofițer superior

⁸ Pr Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.* p. 317

⁹ Ibidem, p. .317

scria : „ a luat parte la toate luptele, fiind întotdeauna în prima linie, îngrijind răniții și îmbărbătând oamenii prin exemplul său.”

Iată, că preoții ortodocși, prin activitatea patriotică pe care au desfășurat-o între anii 1916-1918 și-au adus o contribuție prețioasă la făurirea statului național român unitar. Cei mai mulți dintre ei au suferit până la jertfa vieții, alături de ostași și de păstoriții lo în momentele cele mai grele ale războiului.

3.1. Preoțimea românească din Transilvania, în timpul Primului Război Mondial

După intrarea României în război la 14/27 august 1916, autoritățile ungare au pornit o puternică acțiune de reprimare a oricăror manifestări cu caracter românesc din Transilvania. Atenția lor s-a îndreptat în special asupra intelectualilor români, între care se numărau și preoții-parohi și învățătorii școlilor “poporale” ale Bisericii. Aproape 150 de preoți cât și uniți au fost aruncați în închisorile din Cluj, Târgu Mureș, Odorhei, Oradea, Timișoara, etc. Unii dintre ei au fost condamnați la moarte sau ani grei de închisoare pentru *trădare de patrie* sau *spionaj în favoarea României*. Printre aceștia îi amintim pe : Coman Baca din Poplaca- Sibiu; Ioan Coman din Sita Buzăului, condamnați la moarte prin spânzurare (sentința n-a fost însă executată), Nicolae Munteanu și Iosif Cațavei din Lisa-Făgăraș, condamnați la 4 ani închisoare, amândoi murind în închisoare). Alți peste 200 preoți și aproximativ 15 preotese, unele având și copii mici au fost deportați în județul Sopron, regiunea cea mai îndepărtată din Ungaria de vest, trăind în cea mai neagră mizerie, având domiciliul forțat, fie în orașul Sopron, fie în satele județului. Aproape 20 de preoți au murit la câteva luni după eliberarea din închisoare sau din deportare. Peste o sută de preoți, în special din județele Brașov, Făgăraș și Sibiu, au fost nevoiți să-și părăsească parohiile și să se retragă în vechea Românie, o dată cu trupele care intraseră în Transilvania în august

1916. Unii dintre ei, au fost încadrați preoți în diferite parohii în Moldova, alții au fost nevoiți să pibegească prin Ucraina, de unde s-au reîntors la sfârșitul anului 1918. Între cei trecuți atunci în România se numără și studentul teolog, Nicolae Colan, viitorul mitropolit al Ardealului, care a lucrat în redacția ziarului *Ardealul*, devenit *România Nouă*, la Chișinău, conduse de Onisifor Ghibu. Mulți preoți au slujit în calitate confesori militari, aducând cuvânt de mângâiere și învățătură soldaților români din armata austro-ungară, care luptau pentru interesele unor străini asupritori. Unii dintre ei ei, au avut un rol însemnat în organizarea unităților de voluntari români din Italia, Austria și Rusia.

Cunoscutul luptător pentru drepturile poporului român, Vasile Lucaciu, care a revenit acasă în 1914, împreună cu Octavian Goga, desfășurând o largă acțiune pentru intrarea României în război, alături de Puterile Antantei, a fost ales atunci președinte al Ligii culturale. În 1917, a fost trimis de Guvernul român în Statele Unite (prin Siberia), împreună cu preotul ortodox din Orăștie, Ioan Moța și cu ziaristul Vasile Stoica, iar de acolo a plecat singur la Paris pentru a face propagandă în favoarea revendicărilor românești.¹⁰

4. Confiscarea bunurilor bisericesti în timpul Primului Război Mondial

În perioada 1916-1918, armatele inamice ale Puterilor Centrale au pătruns cu ură și au acționat cu cruzime asupra populației lipsite de apărare. Au incendiat și au devastat case, au ucis și au maltratat oameni nevinovați, i-au arestat pe cei ce nu manifestau simpatie față de Germania. Aceste prigoane s-au abătut și asupra slujitorilor Bisericii noastre, deși ca argument pentru învinovățire le era adus, iubirea de țară, Biserică și neam. S-a ordonat jefuirea celor mai de preț

¹⁰ Ibidem, p. 336

obiecte bisericești, îndeosebi cele de argint,alamă, bronz, cupru și cositor. Scopul acestui jaf, a fost acela de a transforma odoarele bisericești în tunuri sau proiectile, în vederea continuării războiului de cotropire. Împotriva acestei situații, au protestat reprezentanții Bisericii, în frunte cu mitropolitul primat Conon Arămescu-Donici. În urma acestui protest s-a hotărât ca obiectele sacre de argint, candelerele, policandrele, sfeșnicele, icoanele, vasele și alte obiecte de cult să fie inventariate și lăsate acolo unde se găsesc, dar clopotele să fie luate și duse în străinătate. În urma acestei decizii, armata germană a rechiziționat clopotele de la majoritatea bisericilor, din teritoriile ocupate și apoi au fost transportate în Germania. În București, unde clopotele nu puteau fi ridicate datorită greutateii lor, erau sparte în bucăți chiar în clopotniță sub privirile preoților și credincioșilor indignați. Ridicarea clopotelor a produs mari pagube Bisericii Ortodoxe,¹¹ atât pentru valoarea lor materială și artistică dar mai ales pentru însemnătatea istorică, unele dintre ele erau daruri ale unor voievozi români.

Valoarea unui clopot era dată de aliajul din care era făcut clopotul, iar cu cât clopotul este mai vechi, cu atât valoarea lui intrinsecă este mai mare. Este cunoscut faptul, că bătrânii aveau obiceiul ca atunci când era turnat un clopot, mai fiecare dintre ei arunca în topitorie bucăți de aur și argint, pentru ca sunetul clopotului să fie mai frumos, mai dulce, prestanță în sonoritate și vibrațiuni ondulatorii îndelungate.¹²

În afară de aceste clopote, au mai fost luate limbile clopotelor, belciugele și ancorele de metal, care legau clopotele de suporturi, toaca de fier și ciocanele, precum și întreaga fierărie aflată în turlă. De pe unele lăcașuri de cult au fost luate de către trupele de ocupație și acoperișurile de tablă de aramă, tot pentru distrugeri și bunuri de vieți omenești.

Împotriva acestor acte de barbarie, reprezentanții Bisericii au protestat mereu, fapt pentru care multe bunuri și odoare bisericești n-au mai fost ridicate

¹¹ Gheorghe Vasilescu, *Din suferințele Bisericii noastre în teritoriul vremelnice ocupat (1916-1918)*, în BOR (1978), nr. 11-12, p. 1292

¹² Ibidem, p. 1292

de către administrația militară de ocupație. Slujitorii Bisericii noastre, au ascuns în multe cazuri odoarele bisericesti pentru o vreme sau le-au transportat în alte locuri mai sigure până ce a trecut de la noi urgia armatelor de ocupație.

Bunurile și odoarele ridicate de armata germană din România, au rămas până astăzi nerecuperate, cel puțin din punct de vedere valoric.¹³

La 24 decembrie 1916, autoritățile germane au impus printr-o ordonanță în teritoriul ocupat, calendarul gregorian. S-a îngăduit să se mai țină doar Crăciunul 1916 și Boboteaza după calendarul iulian, de aici înainte toate sărbătorile trebuiau să se țină după calendarul gregorian. Autoritățile române au protestat energic împotriva acestei măsuri, nu pentru că era o abatere dogmatică, ci pentru că prin aceasta, germanii gândeau deja că și-au impus propria legislație și că vor pătrunde mai puternic în administrația noastră.

În ziua de 17 februarie 1918 au fost furate moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie din catedrala Mitropoliei din București și a fost o adevărată minune că autorii furtului Sfintelor Moaște au fost descoperiți, iar Sfintele Moaște au fost aduse cu mare pompă și așezate iarăși la catedrala Mitropoliei din București.

Preotul Grigorie Popescu-Breasta din Craiova a dus în anul 1917 la Kerson în Rusia, capul domnitorului Mihai Viteazul aflat la Dealu, pentru a-l salva de profanarea trupelor de ocupație, de unde a fost readus după încheierea războiului.¹⁴

În timpul ocupației germane, mitropolitul primat Konon a fost foarte expus. Cu câteva zile înainte de a intra în București, armatele germane au bombardat crunt capitala, bombele inamice lovind catedrala și palatul mitropolitan, căruia i-a fost distrusă aripa dreaptă, iar bătrânul mitropolit Konon abia scăpase cu viață. Mitropolitul Konon a fost neîncetat dușmanit de autoritățile de ocupație și fiindcă nu-l puteau aresta din pricina rangului, l-au arestat pe secretarul său, preotul Hrisant Popescu. Acesta îl informa din închisoare că nemții îl iscodesc să afle unde are mitropolitul ascunse documentele compromițătoare.

¹³ Pr. Prof Univ Dr . Alexandru Moraru, *op. cit.* , p. 571

¹⁴Pr. Prof. Univ Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.* , p. 318

În urma acestei comunicări, mitropolitul a ascuns documentele sub pardoseala unei odăi, un tablou pictat alegoric după indicațiile sale, reprezentând unirea tuturor provinciilor românești.¹⁵

După doi ani de suferință și luptă, lacrimile de suferință s-au prefăcut în lacrimi de bucurie, aduse de prăbușirea Imperiului habsburgic și de unirea Transilvaniei cu Țara-mamă, în istorica adunare și zi de 1 decembrie 1918, la Alba Iulia. Pentru acest ideal, Biserica împreună cu slujitorii și credincioșii ei au suferit, au vărsat lacrimi de durere și tristețe, au luptat cu multă bărbăție și iubire față de neam și Biserică și într-un final a biruit, bucurându-se de mult dorita unire de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918.

¹⁵ Gheorghe Vasilescu, *Din suferințele Bisericii noastre în teritoriul vremelnice ocupat (1916-1918)*, op. cit., p.1300